

tenus hac voce intelligitur *spiritus ambitionis*, qua quispiam alios sibi subiicit, ut privatae suae gloriae, privatisque suis commodis inserviat, *conc.* ab omni *dominatu*, quatenus hac voce intelligitur officium regendi, mediaque ad finem consequendum idonea apte administrandi, *nego*: id enim perinde esset ac dicere, Ecclesiam abhorrere debere ab officio suo, quod non modo impium, verum etiam stultum esset. Eadem autem sub distinctione intelligendum esse obiectum textum *Reges gentium etc.* cum ex se patet, tum perspicue etiam confirmatur, si attendas ad causam historicam illius sententiae, et ad similitudinem petitam a Regibus secularibus, et quod gravius est *Gentium* id est *Infidelium*, qui spiritu ambitionis ac superbiae maxime ferebantur (*).

f) Ad 4^{am} probationem, nimirum in fine ecclesiastico persequendo libertatem ex dogmate ipso christiano servandam esse, adeoque potestatem omnem coactivam ab Ecclesia excludendam, respondeo haec antea praemonens: 1^o. hanc obiectionem ad duo christianae doctrinae capita referri posse, tum ad illud, quo definitur, libertatem necessariam esse ad veram meriti rationem habendam, adeoque ad finem Ecclesiae obtinendum, tum ad alterum, quo statuitur, libere nullaque vi coactos ad Ecclesiam Christi homines vocandos esse: 2^o. neutrum ex illis *potestate coactiva*, de qua sermo est, ullo pacto oppugnari: non, inquam, primum, quia libertas necessaria *ad merendum* intelligitur libertas a *necessitate intrinseca*, non autem libertas a *necessitate extrinseca*, id est a *coactione*, quae sane neque rationem meriti, neque proinde ecclesiastici finis assecutionem impedit; imo, ut ab Ecclesia adhibetur, adiuvat quam maxime, ut docet *S. August. Epist. 185, alias 50, cap. 3 et seqq.*: non alterum, quia illud refertur ad eos, qui Ecclesiae membra nondum per baptismum facti sunt, eiusque potestati subiecti, potestas autem coactiva, de qua agitur, circa baptizatos versatur, quorum pascendi onus cum ad Ecclesiam a Christo delatum sit, ea profecto, ne matris negligentioris reprehensionem incurrat (*Prov. XIII, 24; XXIII, 13, 14*), et corri-

(*) Cf. Bianchi della exterior polizia della Chiesa lib. 1, cap. 1, §. VIII.

gere eos debet, ne pereant, et ne alios perimant, coercere (*).

Quibus praemissis, *dist.* Ex dogmate Christiano, si sermo sit de habilitate ad merendum vel demerendum, libertas a necessitate in fine ecclesiastico persequendo salva esse debet *conc.* libertas simpliciter a coactione *nego*. Sin autem sermo sit de hominibus ad finem ecclesiasticum, hoc est ad aeternam salutem extrinsecus dirigendis, iterum *distinguo*: libertas a coactione salva esse debet quoad infideles ad Ecclesiam vocandos *conc.* quoad baptizatos, qui Ecclesiae curae ac potestati traditi sunt, *nego*.

g) Ad 5^{am} probationem ex 2. *Tim. IV. 2. 5.*, quo loco aiunt, universa Ecclesiae arma restringi ad exhortationes et lacrimas, *nego*. 1^o enim Apostoli verba nocent magis, quam favent adversariis: sunt enim et generalia et acria « *Argue, increpa, insta opportune, importune* »; unde media omnia, quae necessitas postulet, complectuntur (Cf. *eundem Apostolum 1 Cor. IV, 21*); proindeque 2^o quatenus *patientiam*, et *doctrinam*, quae in exhortando sit, laudant, id cum distinctione accipiendum est, nimirum si necessitas aut iusta ratio haud postulet severiora media adhiberi *conc.* exclusive *nego*. Cf. *S. Augustinum Ep. ad Bonif. quae est 185, alias 50*, ubi sapienter de patientia Ecclesiae propria disserit, simulque docet, eam Christum Dominum imitari etiam in poenis physicis a delinquentibus repetendis. Adde 3^o in hisce expendendis textibus rationem etiam temporis, quo scripti sunt, non esse negligendam; cum nimirum Ecclesia exerere potestatis suae plenitudinem non poterat, quandoquidem sub infesto vivebat Ethnicorum imperio.

h) Ad 6^{am} probationem, quae est ex Patribus. *Resp.* 1^o in genere iniuria doctrinam Patrum repeti ex pauculis quibusdam locis unius, alteriusve, iisque a suo contextu et a suis circumstantiis divulsis, cum communis, perpetua ac disertissima eorundem doctrina, eaque Regalisticis penitus contraria iam a nobis relata fuerit.

Resp. 2^o. Ad obiecta loca tum *S. Ambrosii*, tum *S. Iohannis Chrysostomi*, ea extra quaestionem nostram excurrere.

(*) Cf. *S. August. Epist. 185, alias 50; et Epist. 93, alias 40; praesertim vero L. I. contra Gaudentium cap. XIX.*

Chrysostomus enim agit de Sacerdote V. T. Azaria, contra quem, ait ipse: « *Rex (Ozias) arma movebat, et clypeos, et hastas, suamque intentabat potentiam* ». Ambrosius autem de se ipso, quem Imperator Valentinianus armis et gothis militibus oppugnabat. Uterque igitur agit non modo de casu extraordinario, verum etiam de bello et seditione cienda, quod longissime abest a quaestione nostra. Profecto etiam S. Thomas Cantuariensis diserte affirmavit: *Ecclesiam castrorum more minime esse defendendam*: at relate ad Ecclesiae ipsius independentiam, plenamque eiusdem potestatem ad finem suum consequendum, quae fortissimi illius Martyris sententia fuerit, nemo non novit. Sunt igitur duo haec penitus diversa, Ecclesiam esse societatem perfectam, eandemque honeste posse seditionem adversus proprios Reges ciere. Ratio discriminis est: 1°. quia lege ecclesiastica etiam a causa sanguinis Episcopi remouentur; multo magis a bello gerendo: 2°. quia, etiamsi ratiocinando velit quispiam concludere, etiam hanc potestatem in perfectae societatis iuribus contineri, nihilominus manifestum est, eiusdem exercitium in Ecclesia honestum haberi non posse; quandoquidem gravissimorum malorum causa esset et fons. Atque haec quidem mea sententia est, quidquid contra dicat *Bianchi della Podestà indiretta della Chiesa T. 1. pag. 44. et seqq. et pag. 529 et 557 (*)*.

i) Ad 7^{am} probationem, nimirum saltem *ius gladii* ab omnibus ecclesiasticis Doctoribus Ecclesiae abiudicari.

R. 1°. Quoad auctoritatem omnium, ut aiunt, ecclesiasticorum Doctorum, eam falso asseri, cum Doctores ecclesiastici non desint, qui gravissimam etiam censuram ferant adversus eos, qui eiusmodi potestatem Summo Pontifici, et Concilio generali denegant.

R. 2°. Quoad rem ipsam, de qua agitur, immediatum exercitium eiusmodi potestatis lege tantum ecclesiastica et quidem inferioribus Ecclesiae magistratibus interdictum esse. Quod vero pertinet ad supremum Ecclesiae magistratum, idest Romanum Pontificem, et Concilium generale, quorum potestas nulla ecclesiastica lege restringi potest, haec animadvertenda sunt:

(*) Cf. *Taparelli, Saggio teoretico di Diritto naturale, Nota CXVI.*

a) Hoc sine ullo dubio tenendum esse, saltem *mediate* eiusmodi ius penes eos esse; ita scilicet, ut a catholico Principe ius habeant exigendi, ut ea poena in delinquentes animadvertat, si Ecclesiae necessitas id postulet. Ecclesiae enim non esset satis provisum, nisi ad ea, quae necessaria sibi sunt, verum ius eidem datum esset:

b) Quod vero immediate, cum necessitas postulat, a supremo Ecclesiae magistratu tale ius exerceri non possit, nulla ratione id probari; cum ex iure naturali, ex eo quod Ecclesia societas perfecta est, contrarium imo demonstratur; ex iure autem positivo divino nullus afferri possit locus, quo id vere interdictum fuerit; quandoquidem ineptissima sunt, quae obiiciuntur sive ex *Matth. XXVI. 52.*, ubi Christus Petro, *homini eo temporis privato*, ait: *Converte gladium tuum in locum suum etc.*; sive ex *2. Cor. X. 4.*, ubi Paulus vim potestatis suae denuntians scribit: *Arma militiae nostrae non carnalia* (id est non fragilia, ac futilia) *sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitio: parique ineptia vilescit argumentum ex mansuetudine Ecclesiae deductum, quasi vero mansuetudinis virtuti opponatur necessariae iustitiae administratio: unum vero illud, quod paulo solidius opponi potest ex perpetuo non usu, ad iustam probationis vim non assurgit, cum definiri nequeat, an ex potestatis, an potius ex opportunitatis defectu id evenerit, sive quia ex usu gravius damnum timeretur, sive quia praesto esset ministerium societatis civilis (*)*.

ARTICULUS SECUNDUS

De gradu, quem habet Ecclesia Christi, respectu ceterarum societatum.

48. Ut haec cum ceteris societatibus Ecclesiae comparatio rite instituat, animadvertendum in primis est, legittimas omnes societates duabus, quae maximae sunt, contineri, Ecclesia ipsa, ac Societate civili.

Prob. Cuiuslibet societatis ratio inde dimanat, ut homines, collatis viribus, quaedam, quae ad suum bonum perti-

(*) Cf. quae de hoc argumento, licet in alia materia, habet *Pallavini in historia Concilii Tridentini Lib. 22. cap. 9. num. 8.*

nent, acquirant, quae soli non possent (6). At quaecumque pertinent ad hominum bonum ea vel aeterna, vel temporali felicitate continentur, quarum alteram Ecclesia complectitur, alteram societas civilis. Ergo quaelibet societas vel in Ecclesia ipsa, vel in Societate civili continetur.

Quapropter societates omnes, respectu habito ad Ecclesiam, bifariam dividi possunt, in *omogeneas*, et in *heterogeneas*. Porro *omogeneae* dicendae sunt, quae ipsius Ecclesiae sunt partes, sive totum Ecclesiae finem sub eiusdem regimine complectantur, sive partem; ex. gr. Ordo aliquis religiosus etc. *Heterogeneae* vero sunt appellandae, quae partes sunt societatis civilis, quandoquidem finem ab Ecclesiae fine diversum sequuntur: cuiusmodi ex. gr. sunt Collegia militum, negotiatorum, etc.

49. Hinc tria dimanant corollaria:

I. Ecclesiam respectu societatum, quae sibi sunt *omogeneae*, sine ulla controversia ita habendam esse superiorem, ut illae plene eidem subsint: quandoquidem *partes* eiusdem sunt.

II. Respectu earum, quae sibi sint *heterogeneae*, controversiam omnem, quae de iisdem fieri possit, ad controversiam revocari, quae est de maioritate Ecclesiae prae societate civili: quandoquidem eiusmodi societates ipsius societatis civilis sunt partes.

III. Quod ex praedictis corollariis sequitur, totam quaestionem, quae in hoc articulo instituta est, de maioritate Ecclesiae respectu ceterarum omnium societatum, in hanc unam recidere, utrum Ecclesia prae societate civili societas maior, seu superior habenda sit. Quod quidem ut distinctius definiatur, triplex animadvertenda est *maioritatis* ratio, tum natura societatis civilis penitus est cognoscenda, eiusque, respectu Ecclesiae, variae species distinguendae sunt.

50. Et primo quidem triplici modo concipi potest primatus alicuius societatis prae alia: 1°. Ut seiunctus sit ab omni iurisdictione in societatem inferiorem; ita ut iniuriam haec faciat societati praestantiori, si eam utcumque laedat, sed coerceri ab eadem auctoritate propria non possit: atque haec quidem primatus ratio in suprema societate, quae aliam, ad quam confugiat, non habet, aut admitti non potest, aut si

admittenda esset, ad extraordinariam quandam Dei providentiam pertineret, qui positive id forte iusserit. 2°. Ut, hypothese plane contraria, tanta cum iurisdictione sit coniunctus, ut societas inferior *absolute* et *directe* ei subsit, quae dicitur societas maior ac superior; ita ut directe ad societatem maiorem pertineat inferiorem rebus in omnibus regere atque ordinare; atque hic modus in eas tantum inferiores societates convenire potest, quae sint omogeneae. 3°. Ut indirectae iurisdictioni sit coniunctus, ita ut societas maior non nisi *per accidens* in societatem inferiorem potestatem suam exercere queat, cum scilicet proprii finis, propriaeque conservationis necessitas id exigit. Hic autem modus societati maiori erga eas societates convenit, quae sint heterogeneae. Quae quidem omnia per se clara clariora etiam fient ex iis, quae dicentur.

51. Iam vero ad genuinam quod pertinet *societatis civilis* naturam, quatenus ea talis est, et a societate ecclesiastica distinguitur, haec sunt animadvertenda:

I. Non ita est definienda, ut munus proprium civilis societatis sit omnium civium iura moderari ac pro viribus tueri. In hac enim definitione non unum vitium est, nimirum:

a) Verba *omnium civium iura* ita indefinite expressa locum dare possunt maiori potestatis civilis amplificationi, quam eius ferat natura. *Iura* enim indefinite sumpta omnia complectuntur; adeoque extendi possunt ad *iura religiosa*; unde clandestina quaedam via sternitur pravae illi consuetudini, quam dicunt *Appellationem ab abusu*, cum scilicet in re ecclesiastica si quis se ab ecclesiastico magistratu laesum existimaverit, ad potestatem civilem confugit, ut iura sua adversus Ecclesiam tueatur. Id autem exaggerare est potestatem civilem ultra eius naturam, si tamen eam accipimus, quatenus talis est, et a societate Ecclesiastica distinguitur. Distinctio enim aut nulla est, aut in eo est, ut ea, quae ad religionem pertinent, ac proinde etiam iudicium de iuribus religiosis, societatis Ecclesiasticae propria sint. (Cf. *Artic. praecedentem, praesertim num. 43 et seq.*)

b) E contrario verba *iura moderari ac tueri* sine alio additamento restringunt plus quam aequum est, potestatem

civilem. Ut enim verba *iura moderari* benigne accipiamus, nihil aliud significari per ea potest, nisi *potestas iudiciaria*, eaque pars potestatis legiferae, qua vera civium iura determinantur. Quod autem additur verbum *tueri*, ea pars additur potestatis coactivae, quae est in civium iuribus defendendis: quod vero nihil aliud adiicitur, id indicat, totam civilem societatis potestatem sitam esse *in securitate servanda*, ut ius unicuique suum reddatur. Id autem falsum est. Homines enim per societatem civilem non securitatem tantum et tranquillitatem quaerunt, sed temporalem, quanta obtineri potest, felicitatem. Secus enim, 1°. Societas civilis non esset in genere suo *suprema*, adeoque non esset perfecta; quia totum genus felicitatis temporalis non complecteretur, sed tantum *partem*: unde alia societas totum genus complectens fingi posset, cuius societas civilis esset *merum collegium*: 2°. Societas europaea idem deberet suis membris quod Societas nomadum suis: id autem est absurdum. (Cf. *supra num. 10.*)

II. Neque ita societatis civilis natura definienda est, ut ad eiusdem munus ita simpliciter pertineat felicitatem temporalem quaerere, ut *passive*, ut aiunt, se habere debeat ad ea omnia, quae ad religionem ac probitatem pertinent; quod quidem nonnulli formula asperiore quidem, sed simpliciore atque aperta exprimunt aientes: *legem oportere esse atheam*. Etenim ad ipsam pertinet felicitatem temporalem religionis ac probitatis curam haberi, ita ut, hisce neglectis, illa quoque evertatur: quandoquidem, religione ac probitate exulante, ipsa quoque humana fides, qua societatis foedus colligatur, exulet necesse est. (*). Hanc vero probitatis ac religionis curam a societate civili iuxta ordinem a Deo constitutum habendam esse, id est *dependentem ab Ecclesia*, cui *directe* talis cura commissa fuit, nemo non sentit: secus enim potestas illa esset *inordinata*, adeoque illegitima, quaeque facile a verae probitatis ac religionis notione, ac limitibus aberrare posset, atque ita societatem confunderet potius ac turbaret, quam tueretur.

III. Quod ex praedictis dimanat, ita est de genuina so-

(*) Cf. S. Thom. sive Auctor. De Regim. Princ. Lib. 1, cap. XIV; et quae infra a nobis dicentur num. 61.

cietatis civilis natura sentiendum, *ut directe quidem sola felicitatis temporalis cura ad eam pertineat, indirecte autem etiam probitatis ac religionis defendendae officium*; ita tamen *ut dependentem ab Ecclesia id fiat, quippe quae ea societas est, cui religionis ac probitatis cura directe est demandata* (*).

52. Denique societatis civilis triplex species respectu Ecclesiae est distinguenda. Quaedam enim ab eius potestate fere omnino sunt exemptae; eaeque sunt societates civiles *infidelium*: quaedam ecclesiae potestati subiiciuntur quidem,

(*) R. D. Wardius in recensione huius opusculi (*The Dublin Review New Series, num. 1. July 1863*) ait, hac posita theoria, difficile intelligi posse, qua ratione ecclesiastica a civili societate distinguatur. *Ex ea enim sequitur*, ait ipse, *ultimum propriumque finem Societatis civilis non temporalem, sed spiritualem esse felicitatem*. Quae doctissimi viri censura ab Auctoris fortasse breviloquentia orta est. At, si penitus res inspiciatur, haud difficile erit deprehendere, quod licet concedi possit inde consequi, finem *ultimum* societatis civilis esse oportere *felicitatem spiritualem*, cui nempe *tota vita humana* tamquam ultimo fini ordinata est, haud tamen pariter inde sequitur, quod ea sit etiam *proprius* eiusdem societatis civilis finis. Ut enim esset *proprius*, necesse foret, ut *directe* cura spiritualis felicitatis societati civili demandata esset; itemque, ut arbitrio proprio, et a quavis alia societate independenti curare eam posset. Sed contraria dicta sunt in Auctoris theoria; unde etiam patet civilem ab ecclesiastica societate apprimere in eadem distingui. Ut enim Wardius ipse animadvertit, admonitum ab Auctore iam fuerat (*num. 7*), *naturam seu essentiam societatum ex fine earum adaequato determinari*. Ex quo sequitur iuxta praedictam theoriam, naturam societatis civilis non inde simpliciter determinandam esse, quod *ultimus* eius finis spiritualis felicitas dici possit, sed maxime ex eius fine *proximo ac directo*, qui est in *temporali* felicitate curanda, tum etiam ex fine *ultimo*, sed non, ut dixi, *simpliciter*, verum *adaequate*, adeoque una cum praedictis conditionibus, quod scilicet *indirecte*, ac *dependentem ab Ecclesia* eius cura in societatem civilem recidat. Hac vero ratione eius natura determinata, palam est, ab Ecclesia eandem distingui: plenissima enim inter eas apparet (quae cuiuslibet *distinctionis* auctrix est) *oppositio*. Quod enim in societate civili est *indirectum et dependens*, id *directum et independens* est in Ecclesia: contra autem qui *proprius est ac directus* societatis civilis finis, h. e. temporalis felicitas, *non nisi indirecte*, prout scilicet necessitas finis spiritualis exigit, incidere sub potestatem Ecclesiae potest. Simili porro ratione videri possunt ab Auctore de Regimine Principum distingui Collegium sive societatem artificum navium, et Collegium sive societatem nautarum (L. I, c. 14), licet finis *ultimus* illorum sit *navigatio*, quae *proprius* nautarum est finis.

sed ab ea sunt separatae, eaeque sunt schismaticorum atque haereticorum respublicae; quaedam autem cum Ecclesia coniunctae rite sunt, eique, ut par est, obediunt; eaeque sunt civiles catholicorum societates.

De hisce omnibus dicendum est singillatim, ut non modo Ecclesiae prae societate civili maioritas in genere et fere in abstracto appareat, verum etiam eiusdem vis ac iura, quousque nimirum legitime protendi possint, perspecta, ac rite definita habeantur.

§. 1.

De primatu Ecclesiae eiusque potestate quoad societates civiles catholicorum.

53. Civilis Catholicorum Societas ea re a ceteris distinguitur, quod eadem illa constet hominum multitudine, unde Ecclesia ipsa Christi, idest catholica coalescit: quo fit ut eiusmodi societas reale quoddam corpus ab Ecclesia diversum ac separatum nullo modo constituat, sed ambae simul rationem habeant duplicis foederis atque obligationis eidem multitudini inhaerentis, qua illa scilicet sub imperio magistratus civilis felicitati temporali quaerendae vires intendit, sub imperio autem Ecclesiae adeptioni vitae aeternae; atque ita quidem, ut fateatur, hanc vitam aeternam ultimum ac supremum esse finem, cui felicitas ac vita tota temporalis subsit, quandoquidem nisi haec fide teneat, neque ad catholicam Ecclesiam pertinere, neque catholico uti nomine ullatenus posset. Civilis igitur Catholicorum societatis ea est vera notio, ut sit hominum coetus, qui temporali felicitati quaerendae ita student, ut profiteantur, eam subesse debere studio felicitatis aeternae, quam sub Ecclesiae Catholicae regimine obtineri tantum posse, credunt. Hisce autem praenotatis, facile erit cognoscere, utrum Ecclesia prae civili Catholicorum societate primatu polleat, et quatenus eiusmodi primatus iura protendantur, ea praesertim si in memoriam redeant, quae de societatibus iisdem membris coalescentibus in genere disputavimus (28. et seqq.).

54. *Propositio 1^a.* In rebus temporalibus, et sub respectu finis temporalis Ecclesia nihil potest in societate civili.

I. *Prob. ratione.* Quidquid fit in rebus temporalibus, sub respectu finis temporalis, est praeter finem Ecclesiae. Atqui generalis regula est, societates nihil posse in iis, quae sunt extra finem proprium (12). Ergo etc. (*Cf. etiam quae dicta sunt n. 29*).

II. *Prob. ipsa Ecclesiae doctrina.* S. Gelasius Papa ad Anastas. Imper. « *Quantum ad ordinem pertinet publicae (civilis) disciplinae, cognoscentes, imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis antistites.* » Et S. Gregorius II. Epist. 2. ad Leonem Isaurum: « *Quemadmodum Pontifex introspicendi in palatium potestatem non habet, ac dignitates regias deferendi, sic neque Imperator etc.* » Tum Conc. Later. IV. Cap. 42: « *Sicut volumus, ut iura clericorum non usurpent laici, ita velle debemus, ne clerici iura sibi vindicent laicorum. Quo circa universis clericis interdiciamus, ne quis praetextu ecclesiasticae libertatis suam de cetero iurisdictionem extendat in praeiudicium iustitiae secularis, sed contentus existat constitutionibus scriptis, et consuetudinibus hactenus approbatis, ut quae sunt Caesaris reddantur Caesari, et quae sunt Dei Deo recta distributione reddantur.* » Omitto cetera, cum in re versemur, de qua nulla est controversia.

Hinc autem haec consequuntur:

a) Societatem civilem licet ex catholicis conflata sit, in rebus temporalibus respectu finis temporalis non esse Ecclesiae subordinatam, sed plane esse independentem.

b) Sententias Patrum, quae independentiam societatis civilis respectu Ecclesiae admittunt, ad terminos huius propositionis esse referendos.

55. *Propositio 2^a.* Quibus in rebus sive per se, sive per accidens ratio seu necessitas concurrat finis spiritualis, idest Ecclesiae, in iis, licet temporales sint, potestatem suam Ecclesia iure exserit, civilis autem societas eidem cedere debet.

I. *Prob. ratione.* Quibus in rebus finis alicuius societatis fini alterius postponi debet, eadem ratione illa debet alteri cedere. Atqui ex doctrina, quae inter catholicos extra controversiam est, in iis rebus, in quibus finis societatis

civilis, hoc est temporalis felicitas sive per se sive per accidens confligit cum fine Ecclesiae, id est cum salute spirituali vitae aeternae, felicitas temporalis, seu finis societatis civilis salutis spirituali, aeternaeque vitae, hoc est fini Ecclesiae postponi debet (53). Ergo etc. (Cf. etiam quae dicta sunt num. 54).

II. *Prob. auctoritate divina ex Ss. Litteris Act. V. 28. 29.*
« Praecipiendo praecepimus vobis, ne doceretis in nomine isto, et ecce replestis Ierusalem doctrina vestra, et vultis inducere super nos sanguinem hominis istius. Respondens autem Petrus et Apostoli dixerunt: Oportet obedire Deo magis quam hominibus. » Quo in loco animadvertenda haec sunt. 1°. Sacerdotes, et seniores, qui erant magistratus nationis iudaicae, causam obiecisse boni temporalis, et tranquillitatis publicae « Vultis inducere super nos sanguinem hominis istius: » 2°. contra eiusmodi bonum temporale, ac publicam tranquillitatem stetisse bonum spirituale, cuiusmodi fuit praedicatio nominis Iesu Christi, et constitutio Ecclesiae: 3°. in hoc conflictu, Spiritum sanctum per Apostolos aperte edixisse, posthabendam esse tranquillitatem publicam, magisque Deo obediendum esse, quam hominibus. Eodem hoc argumento utitur *Clemens XI. Const. Accepimus 11. Ian. 1713*. Deinde idem adstruunt omnia illa Scripturae loca, quae felicitatem temporalem etiam quoad ea, quae magis necessaria sunt (*Matth. VI. 31. 32. 33*) licet simul carissima (*Matth. V. 29. 30; Luc. XIV. 26*), denique totam simul complexive sumptam (*Matth. XVI. 26*) posthaberi praecipiant vitae aeternae idest Ecclesiae fini.

III. *Confirm. testimoniis et auctoritate Patrum*, quorum unanimis doctrina est, ita finem societatis civilis, eiusque imperium Ecclesiae subesse debere, quemadmodum corpus subest animae. S. Io. Chrysostomus in *2. Cor. Hom. XV*: « At vero heic aliud quoque imperii genus est, ac civili quidem imperio sublimius. Ecquod illud est? Quod in Ecclesia viget, cuius etiam Paulus mentionem facit, cum ait: Obedite praepositis vestris et subiaccete eis: hoc enim imperium tanto civili excellentius est, quanto caelum terra, et quantum inter corpus et animam discriminis est, tantum item ab illo hoc distat. » S. Gregorius Nazianzenus *Orat. XVII*:

« Submittamus nos tum Deo, tum invicem, tum iis, qui in terra imperant. Deo quidem omnibus de causis, invicem pro charitatis foedere, principibus propter ordinem.... At vos quoque (Principes et Praefecti) imperio meo ac throno lex Christi subiecit. Imperium enim et nos gerimus; addo et praestantius et perfectius, si quidem aequum videatur spiritum carni, caelestia terrenis cedere. » S. Isidorus Pelusiota *Lib. 3. Ep. 449*: « Ex sacerdotio et regno rerum administratio confecta est. Quamvis enim permagna utriusque differentia sit (illud enim velut anima est, hoc velut corpus) ad unum tamen et eundem finem tendunt, hoc est ad hominum salutem. » Ivo Carnutensis ad Henricum Regem Angliae *Ep. 51*: « Quia res omnes non aliter bene administrantur, nisi cum regnum et sacerdotium in unum convenerint studium, Celsitudinem vestram obsecrando monemus, quatenus in regno vobis commisso verbum Dei currere permittatis, et regnum terrenum caelesti regno, quod Ecclesiae commissum est, subditum esse debere, semper cogitetis. Sicut enim sensus animalis subditus debet esse rationi, ita potestas terrena subdita esse debet ecclesiastico regimini. Et quantum valet corpus, nisi regatur ab anima, tantum valet terrena potestas, nisi informetur et regatur ecclesiastica disciplina. » Hugo a S. Victore *L. 2. de Sacr. p. 2. c. 4*: « Terrena potestas caput habet regem; spiritualis potestas habet summum Pontificem. Ad potestatem Regis pertinent, quae terrena sunt, et ad terrenam vitam facta omnia. Ad potestatem Summi Pontificis pertinent, quae spiritualia sunt, et vitae spirituali attributa universa. Quanto autem vita spiritualis dignior est, quam terrena, et spiritus, quam corpus, tanto spiritualis potestas terrenam, sive saecularem potestatem honore ac dignitate praecedat. » Innocentius III. in *Cap. Solitae de Maiorit. et obed.* « Non negamus, quia praecellat Imperator in temporalibus illis duntaxat, qui ab eo suscipiunt temporalia: sed Pontifex in spiritualibus antecellit, quae tanto sunt temporalibus digniora, quanto anima praefertur corpori » (Legesis totum illud caput, cuius haec summa est: Imperium non praest sacerdotio, sed subest). S. Thomas *2. 2. q. 60. art. 6. ad 3*: « Ad tertium dicendum, quod potestas